Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Німецька консультативна група

Серія консультативних робіт [PP/06/2012]

Сприяння співпраці між бюро кредитних історій в Україні

Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі, Віталій Кравчук

Берлін/Київ, грудень 2012 року

Про Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) – провідний український аналітичний центр, що спеціалізується на економічних дослідженнях та консультаціях з питань економічної політики. ІЕД був заснований у жовтні 1999 року провідними українськими політиками та Німецькою консультативною групою з питань економічних реформ.
Місія ІЕД - вироблення альтернативного погляду на ключові проблеми суспільного та економічного розвитку України. В рамках місії ІЕД націлює свою діяльність на надання висококваліфікованої експертної оцінки в галузі економіки й економічної політики, на формування громадської думки шляхом організації відкритого публічного діалогу, на сприяння розвитку економічних та суспільних наук і стимулювання розвитку дослідницької спільноти України.

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
Рейтарська 8/5-А,
01034 Київ, Україна
Тел: +38 044 / 278 63 42
Факс: +38 044 / 278 63 36
institute@ier.kiev.ua
http://www.ier.com.ua

Про Німецьку консультативну групу

Німецька консультативна група з питань економічних реформ працює в Україні з 1994 року, консультуючи український уряд та інші державні органи, такі як Національний банк України, по широкому колу питань економічної політики і розвитку фінансового сектору. Наші аналітичні роботи презентуються і обговорюються під час постійних зустрічей з посадовцями високого рангу. Група фінансується німецьким Федеральним міністерством економіки і технологій у рамках програм TRANSFORM та наступних після неї програм технічної допомоги.

Німецька консультативна група
З питань економічних реформ
c/o Berlin Economics
Schillerstr. 59
D-10627 Берлін
Тел: +49 30 / 20 61 34 64 0
Факс: +49 30 / 20 61 34 64 9
info@beratergruppe-ukraine.de
www.beratergruppe-ukraine.de

© 2012 Німецька консультативна група

© 2012 Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Всі права захищені.

Сприяння співпраці між бюро кредитних історій в Україні

Резюме

Основна проблема, що піднімається в цій роботі, – як покращити роботи системи кредитних історій в Україні. Відповідно ми зосереджуємось на приватних бюро кредитних історій, що працюють в Україні, та спочатку виділяємо основні перешкоди для розвитку системи: фрагментацію та обмеженість наявної інформації.

Деякі зацікавлені сторони, зокрема органи влади, розглядають той факт, що бюро кредитних історій знаходяться переважно у приватній власності, як основну проблему, та її усунення як шлях до подальшого розвитку сектору. Однак ми не погоджуємось. По-перше, наявність на ринку декількох бюро кредитних історій, що конкурують між собою – це цілком звичайне явище. Ряд країн в регіоні мають схожу структуру ринку. По-друге, емпіричні дослідження показують, що приватна участь в секторі позитивно корелює з юридичної ефективністю системи кредитних історій.

Таким чином, потрібно знайти інші механізми для подолання фрагментації та недостатності інформації. На нашу думку, ініціативи щодо співробітництва між бюро – це основний спосіб вирішення проблеми. Ця ідея також принаймні частково сприймається зацікавленими сторонами: обговорюються плани щодо формування асоціації бюро кредитних історій та покращення обміну даними.

Ми вважаємо, що ці плани – це добрий початок, але потрібно доповнити подальшими кроками. Так, майбутня асоціація може стати платформою для подальших ініціатив, як-то розробка «Кодексу поведінки», що міститиме визнані фундаментальні принципи збирання та розповсюдження інформації про кредитні історії. Асоціація може стати оптимальною установою для проведення регулярного процесу звітності у формі «огляду бюро кредитних історій», що сприятиме кращому розумінню ринку його користувачами та збільшить конкуренцію між бюро кредитних історій. Заходи щодо фінансової грамотності населення в сфері кредитних історій та покращення доступу до фінансування також можуть стати одним з основних напрямків роботи асоціації.

Ініціативи щодо співпраці між бюро в напрямку більшої стандартизації та гармонізації обміну даними, виглядають досить перспективними для вирішення вищезгаданої проблеми фрагментації даних. Однак, такі ініціативи скоріш за все будуть реалістичними в середньостроковому плані, коли бази даних бюро стануть повнішими, а ринок стане достатньо стабільним.

Підсумовуючи впровадження таких ініціатив покращить якість та покриття даних, збільшить прозорість, та насамперед, довіру до системи кредитних історій. Це покращить корисність системи для користувачів (наприклад банків) та в кінці кінців добрі позичальники отримають переваги від покращеного доступу до фінансування. Водночас ці ініціативи можуть змінити напрям конкуренції між бюро по мірі того, як ринкові сили змінюватимуть все більш насичений ринок.

Напевно, врешті решт структура ринку кредитних історій буде відображати інші, більш розвинуті ринки, тобто невелика кількість гравців контролюватиме конкурентний ринок. Але це стане наслідком звичайного ринкового процесу, якому буде сприяти співпраця між бюро, а не результатом регуляторного рішення.

Автори

Роберт Кірхнер	kirchner@berlin-economics.com	+49 30 / 20 61 34 64 0
Д-р Рікардо Джуччі	giucci@berlin-economics.com	+49 30/ 20 61 34 64 0
Віталій Кравчук	kravchuk@ier.kiev.ua	+380 44 / 235 63 42

Зміст

1 Вступ 6

2 Сектор бюро кредитних історій: структура, проблеми та рішення 6

2.1 Структура ринку 6

2.2 Наявні проблеми 8

2.3 Можливі рішення 9

3 Сприяння співпраці між бюро кредитних історій 10

3.1 Оцінка існуючих планів 11

3.2 Розширення співпраці: подальші рекомендації 14

4 Перспективи 18

1 Вступ

Ефективний обмін інформацією між кредиторами – це важливий елемент фінансової інфраструктури країни, який спрощує доступ до кредитних ресурсів, особливо для споживачів та малих і середніх підприємств. Хоча система кредитних історій працює в Україні, її роботу можна покращити. В нашій попередній роботі «Вдосконалення системи функціонування бюро кредитних історій: Основні рекомендації» було визначено головні перешкоди для ефективної роботи приватних бюро кредитних історій, та основні способи покращення ситуації. Те, що покращення ситуації – це спільне завдання для зацікавлених сторін, а саме для уряду як регулятора, комерційних банків як постачальників та користувачів інформації, і нарешті приватних бюро кредитних історій, стало основним висновком роботи.

В цій роботі ми зосереджуємось на завданнях для приватних бюро кредитних історій. Зокрема намагаємось відповісти на питання, що вони повинні зробити для вдосконалення роботи сектору?. Серед різних можливостей, покращення співпраці між бюро видається перспективним варіантом. Однак, цей варіант не такий простий, як здається, оскільки потрібно не забувати про важливу роль конкурентного середовища. Тому питання полягає в тому, коли як і в якій мірі співробітництво між конкурентами доцільне з економічної точки зору.

Робота побудована наступним чином: в розділі 2 подано короткий огляд системи кредитних історій в Україні в міжнародному контексті. Це дозволяє розглянути ситуацію з ширшої міжнародної точки зору. Надалі проаналізовано основні проблеми сектору та загальні способи їх вирішення. Сприяння співпраці між бюро тут грає ключову роль. В розділі 3 розглядається два питання: по-перше, аналізуються існуючі плани щодо співпраці між бюро в Україні, і потім надаються подальші рекомендації щодо покращення стану речей. Також розглядається відповідний міжнародний досвід. Розділ 4 – завершальний.

2 Сектор бюро кредитних історій: структура, проблеми та рішення

2.1 Структура ринку

Українська система кредитної звітності складається з багатьох бюро кредитних історій, що конкурують між собою, та державного реєстру кредитних історій, що існує при Національному банку України(НБУ). Така структура ринку є в інших країнах з перехідною економікою, як показує наступна таблиця, що базується на огляді[1], що проводив ЄБРР:

[1] Цей огляд не включає Україну

Таблиця 1: Країни з перехідною економікою: Основні інституційні форми систем кредитних історій (2011)

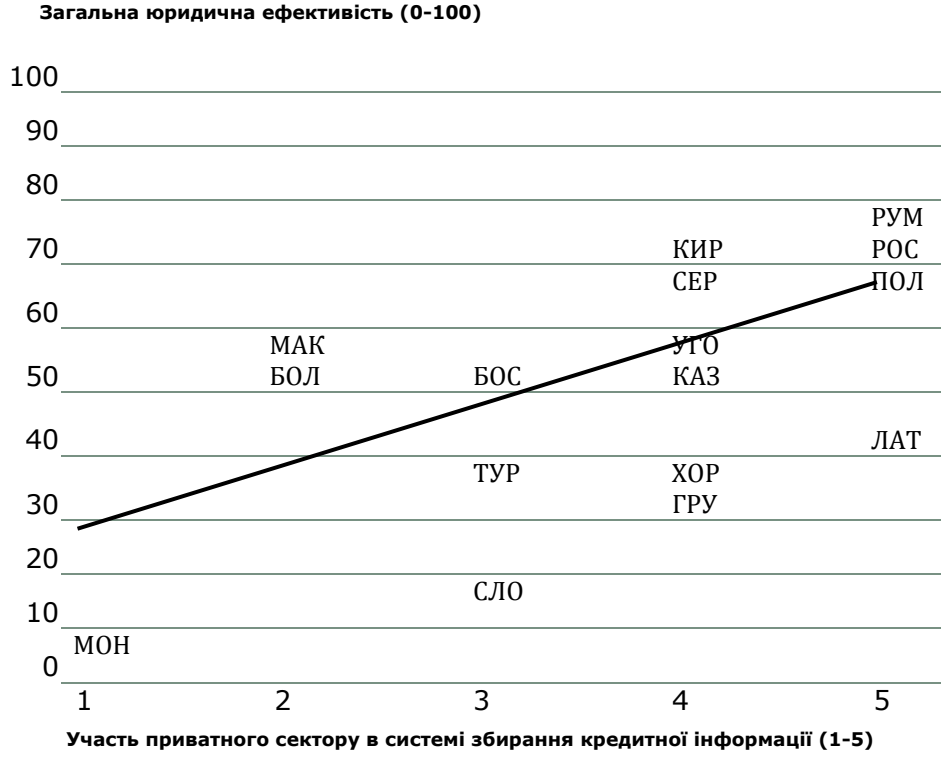
	Реєстр центрального банку	Державний реєстр та приватне бюро (реєстр переважає)	Державний реєстр та приватне бюро співіснують	Державний реєстр та приватне бюро (бюро переважає)	Єдине приватне бюро	Конкурентне середовище: декілька приватних бюро/ реєстр
Боснія та Герцеговина			x			
Болгарія		x				
Хорватія					x	
Македонія		x				
Грузія					x	
Угорщина					x	
Казахстан					x	
Киргизія					x	
Латвія			x			x
Монголія*					x	
Польща						x
Румунія			x			x
Росія						x
Сербія**						
Словаччина			x			
Туреччина			x			

Джерело: EBRD (2012)
** Це перспективна оцінка реформованої системи, що знаходиться на стаді її розробки*
*** Без Косово*

Хоча досвід країн регіону неоднозначний, і в них співіснують моделі з різним ступенем участі приватного та державного сектору, в ряді країн таких як Латвія, Польща, Румунія і Росія також існує конкурентне середовище як і в Україні. В Україні ряд бюро кредитних історій надають свої послуги паралельно з державним реєстром.

До того ж, огляд ЄБРР містить інший цікавий результат. Існує позитивна залежність між ефективністю системи збирання кредитних історій (оціненою як «загальна юридична ефективність») та рівнем участі приватного сектору (з точки зору наявності приватних бюро кредитних історій). Це можна бачити на наступному рисунку:

Рисунок 1: Системи збирання кредитних історій в країнах з перехідною економікою

БОС – Боснія і Герцеговина, БОЛ – Болгарія, ХОР – Хорватія, ГРУ – Грузія, МАК – Македонія, УГО – Угорщина, КАЗ – Казахстан, КИР – Киргизія, МОН – Монголія, ЛАТ– Латвія, ПОЛ – Польща, РУМ – Румунія, РОС – Росія, ТУР – Туреччина, СЕР – Сербія (без Косово), СЛО - Словаччина

Джерело: EBRD (2012)

Примітки: Оцінка ролі приватного сектору коливається від 1 (лише державний реєстр) to 5 (приватне надання кредитної інформації в конкурентному середовищі). Юридична ефективнісить визначається за різними критеріями, що можна об'єднати в дві групи: базові юридичні функції та максимізація економічних переваг

Хоча є винятки з цього результату (Грузія, Хорватія та Латвія мають не надто ефективні системи, незважаючи на наявність приватних бюро), він все рівно цікавий, зважаючи на часто суперечливу дискусію щодо оптимальної моделі системи кредитних історій.

Оцінка: Як вже було зазначено в попередній роботі на цю тему, конкурентне середовище в Україні, тобто наявність декількох приватних бюро кредитних історій, це загалом правильна модель. Відповідно до останніх досліджень, значна участь приватного сектору (як в Україні) в системі збирання кредитної інформації – це фундаментально виправдана структура ринку.

2.2 Наявні проблеми

Конкурентний ринок приватних бюро кредитних історій в ідеальних умовах дозволяє користувачам отримувати достовірні і доступні за ціною кредитні звіти та пов’язані послуги. Однак досвід України показує, що така структура може створювати певні

проблеми. Надалі основна увага приділяється двом основним проблемам, фрагментація інформації та нестача даних.

- Фрагментація інформації, що зберігається в системі бюро кредитних історій: хоча в секторі загалом наявно багато інформації, вона зберігається окремими бюро кредитних історій, що ускладнює її отримання користувачами. Оскільки в Україні кредитна історія часто розділена між різними джерелами, це дійсно ключова проблема. Це питання розглядалось в нашій попередній роботі «Вдосконалення системи функціонування бюро кредитних історій: Основні рекомендації» (розділ 4). В результаті фрагментації даних, користувачі (банки) змушені робити декілька запитів щодо одного суб'єкта історії, що збільшує витрати грошей та часу. До того ж, стандарти надання інформації не завжди однакові, тобто банк змушений коригувати отримані кредитні звіти для того, щоб використовувати у власних системах оцінки кредитів.
- Окрім фрагментації даних всередині сектору, що вже створює проблеми, величезні обсяги інформації залишаються поза межами бюро кредитних історій в Україні. Ця нестача даних пов'язана з двома питаннями. По-перше, бюро кредитних історій або не можуть отримувати або мають лише обмежений доступ до інформації в державних реєстрах та базах даних, що можуть включати дуже важливі елементи кредитної історії. По-друге, власники даних поза межами фінансового сектору, такі як телекомунікаційні компанії та компанії, що надають комунальні послуги, не надають інформацію до бюро кредитних історій.

Оцінка: Хоча ми підтримуємо домінування приватного сектору на ринку бюро кредитних історій, ми бачимо дві основні перешкоди для покращення ефективності. По-перше, фрагментація кредитної інформації всередині системи збирання кредитних історій, і по-друге відсутність потенційно корисних даних з державних та приватних нефінансових джерел.

2.3 Можливі рішення

Розглянувши дві основних перешкоди для повного використання потенціалу сектору кредитних історій в Україні, природно постає питання про можливі способи їх усунення. Як вже було зазначено вище, структура ринку в принципі здорова і не повинна змінюватись. Тому, будь-які зміни потрібно впроваджувати в рамках існуючої структури ринку. Тут важливу роль може зіграти і повинна зіграти покращена співпраця між приватними бюро. Звичайно, оскільки бюро кредитних історій насамперед конкурують між собою, це природно обмежує будь-яку співпрацю. Однак конкуренція не виключає певну співпрацю, доки від неї виграє переважна більшість учасників[2].

[2] Теоретичні міркування вказують на те, що на ринку кредитної інформації може існувати тенденція до олігополістичного ринку, на якому працює лише декілька домінуючих учасників. Це можуть спричинити ефекти масштабу та мережеві екстерналії. Це підтверджується практичним досвідом розвинутих ринків, на яких після процесів концентрації звичайно залишається 2-3 основних бюро.

Як можуть ініціативи щодо співпраці між бюро для подолання фрагментації інформації та відсутності даних виглядати на практиці? Хоча дуже різні моделі можуть спрацювати, що до певної міри можуть бути взаємо пов'язаними, можна виділити декілька базових варіантів:

- Створення галузевої асоціації бюро кредитних історій: Як і в багатьох інших сферах галузева асоціація може забезпечити важливі результати для своїх учасників, як через покращення регуляторних умов (лобіювання), так і через інформування громадськості про переваги формування кредитної історії (просвітницька діяльність).
- Прийняття Кодексу поведінки: Такий кодекс може включати широко відомі загальноприйняті принципи, які виконують більшість міжнародних бюро кредитних історій. Це в свою чергу може збільшити довіру до бюро кредитних історій, що поки що недостатня в Україні.
- Обмін інформацією: В країнах, де кредитну інформацію збирає більш ніж одна установа, питання обміну (фрагментованою) інформацією стає актуальним. Зокрема, в деяких країнах з декількома бюро (наприклад Боснії та Герцеговині, Польщі та Росії), обмін інформацією вже відбувається, а в інших країнах така форма співпраці не використовується. (EBRD, 2012).

Ці основні моделі до певної міри дозволяють вирішити проблеми згадані вище. Однак варто ще раз зауважити, що це лише окремі приклади серед багатьох можливих рішень. Крім того вони можуть бути пов'язані, що теж не варто забувати. Наприклад, галузева асоціація може бути платформою для наступних ініціатив, таких як Кодекс поведінки. Водночас, прийняття такого Кодексу серед основних учасників ринку може стати першим кроком до заснування галузевої асоціації. Визначення конкретної форми співпраці стане важливою складовою наступного розділу.

Оцінка: Основні проблеми сектору в Україні, фрагментація кредитної інформації та нестача потенційно корисних даних, можуть бути вирішені завдяки співпраці між бюро кредитних історій. Різні форми співпраці, від заснування галузевої асоціації та пов'язаної діяльності до покращеного обміну інформацією, можуть зіграти свою роль.

3 Сприяння співпраці між бюро кредитних історій

Визначивши основні перешкоди для кращого функціонування бюро кредитних історій в Україні, ми переходимо до питання про покращення співпраці між учасниками ринку. В наступному підрозділі аналізуються і оцінюються існуючі плани, що обговорюються в Україні. Надалі пропонується ряд заходів та рекомендацій, що можуть мати позитивні наслідки. Для кожного окремого кроку розглядається яким чином і наскільки такий захід може сприяти вирішенню проблем, розглянутих в попередньому розділі. Отже, забезпечено тісний зв'язок між проблемами та їх вирішенням.

3.1 Оцінка існуючих планів

Зацікавлені сторони в Україні зараз обговорюють дві основні ініціативи: заснування асоціації бюро кредитних історій, і розвиток нового механізму обміну даними між бюро.

а) Заснування галузевої асоціації бюро кредитних історій

Зараз в Україні відсутня асоціація бюро кредитних історій, хоча профільний Закон України[3] безпосередньо передбачає можливість формування такої асоціації з метою захисту і представлення інтересів своїх членів.

На час написання роботи 5 з 7 ліцензованих бюро кредитних історій підтримували плани заснувати галузеву асоціацію. Основними цілями такої асоціації будуть просування інтересів членів (лобіювання) та інформування громадськості про кредитні історії (просвітницька робота). Крім того, вона повинна забезпечити конфіденційність, достовірність, та належну обробку даних відповідно до кращої міжнародної практики, що може збільшити прозорість та довіру до формування кредитних історій.

Галузева асоціація зможе офіційно звертатись до регулятора та інших державних органів влади з різних питань, зокрема щодо покращеного доступу до державних реєстрів. Це стане відчутним кроком вперед порівняно з існуючим станом речей, і від цього повинні виграти всі бюро-учасники асоціації. Крім того асоціація може стати партнером для міжнародних організацій, зокрема міжнародних фінансових інституцій, що надають технічну допомогу.

Як в розвинутих країнах так і в країнах з перехідною економікою, такі галузеві асоціації грають важливу роль у розвитку системи кредитної інформації, як детальніше показано у Вставці 1.

[3] Закон України № 2704-IV "Про організацію формування та обігу кредитних історій" від 23 червня 2005 року, чинний з 29 січня 2006 року.

Вставка 1: Галузеві асоціації бюро кредитних історій: окремі приклади

США

Асоціація індустрії даних про споживачів (CDIA) – це галузева асоціація для різних компаній, що збирають інформацію про споживачів. Вона об'єднує понад 200 компаній у цій сфері включаючи лідерів ринку. CDIA працює з різноманітними зацікавленими сторонами, включаючи регуляторів та законодавців штатів, журналістів, банків та інших над широким набором питань. Крім того, CDIA спільно з Європейською асоціацією постачальників даних про споживачів (ACCIS) проводить міжнародну конференцію з питань кредитної інформації.

http://www.cdiaonline.org

Європа

Європейська асоціація постачальників даних про споживачів (ACCIS) була заснована в 1990 році як міжнародна неприбуткова асоціація. Вона об'єднує 37 бюро кредитних історій з європейських країн та 4 асоційованих члени з інших частин світу. Основна роль асоціації – просування інтересів членів перед державними установами, державними та недержавними зацікавленими сторонами та інформування членів про актуальні проблеми та події.

http://www.accis.eu/

Південно-Африканська Республіка (ПАР)

Асоціація бюро кредитних історій (CBA) ПАР об'єднує 5 з 11 ліцензованих бюро кредитних історій в країні. Основне завдання асоціації – формування механізму для стабільної і ефективної системи збирання кредитних історій, що сприятиме успішному управлінню кредитними ризиками. Це робиться через впровадження належних і справедливих методів роботи, що сприятимуть прозорості, підзвітності, високій якості наданої інформації та використанню належних методів збирання інформації. CBA сприяє забезпеченню конфіденційності, достовірності та належного використання даних у відповідності до міжнародно визнаних стандартів. Для цього асоціація проводить моніторинг діяльності своїх членів та забезпечує виконання Кодексу поведінки.

http://www.cba.co.za/

Джерела: Інформаційні ресурси асоціацій

В Україні першим кроком до створення асоціації може стати заснування галузевої асоціації як громадського об'єднання без статусу юридичної особи. З початку 2013 року діє новий Закон «Про громадські об'єднання», що дозволяє порівняно швидке та просте формування таких об'єднань. Зокрема при створенні громадського об'єднання без статусу юридичної особи не потрібно писати статут або призначати органи управління. Для створення такого громадського об'єднання потрібно провести установчі збори та повідомити Міністерство юстиції протягом 60 днів, подавши/надіславши заяву за відповідною формою з:

- Протоколом установчих зборів, що повинен містити ряд необхідних елементів зокрема підписи учасників

- Інформацію про засновників об'єднання
- Інформацію про осіб, уповноважених представляти асоціацію (за наявності)[4]

Міністерство юстиції зобов'язане протягом п'яти робочих прийняти повідомлення, якщо правові вимоги виконані, та внести відомості про об'єднання до Реєстру громадських об'єднань.

Як асоціація допоможе вирішити вищезгадані проблеми? Оскільки асоціації буде простіше вести переговори з державними установами щодо доступу до державних баз даних, ніж окремими бюро, ми вважаємо, що в короткостроковому плані доступ до додаткових даних може стати основним результатом роботи. Вона також може мати позитивний вплив на фрагментацію даних, але це залежить від конкретної діяльності асоціації.

Оцінка: Ми повністю підтримуємо наявні плани щодо формування асоціації основними бюро кредитних історій, оскільки цей крок може, зокрема, покращити доступ до інформації, та спростить співпрацю між бюро. Спочатку доцільно формувати асоціацію без створення юридичної особи, оскільки це швидка та не надто бюрократична процедура.

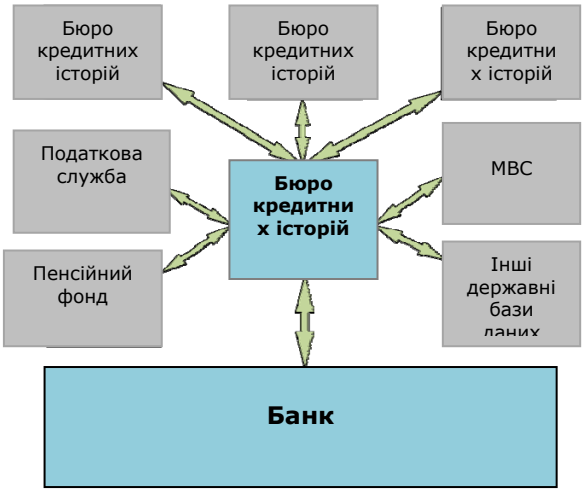
б) Покращення обміну даними

Фрагментація даних, що збільшує витрати коштів та часу на їх обробку, визнається практично всіма зацікавленими сторонами перешкодою до подальшого розвитку сектору збирання кредитних історій. Це стало каталізатором для нещодавньої ініціативи клієнтів бюро кредитних історій (банків) щодо покращення обміну даними між бюро, що б дозволило користувачам не укладати контракти з всіма основними бюро одночасно. Робоча група щодо бюро кредитних історій Форуму провідних міжнародних фінансових установ (ФПМФУ) розробила концепцію «Єдина точка доступу» на розвиток цієї ініціативи. У наступній вставці практичні аспекти цієї концепції розглядаються детальніше.

[4] Якщо громадське об'єднання формцується без лошагів управдіння, то визначення уповноважених осіб обов'язкове

Вставка 2: Запропонована модель обміну даними "Єдина точка доступу"

Концепція "Єдина точка доступу" передбачає розширення доступу до кредитних історій користувачами, такими як банки, через єдине бюро кредитних історій. Дане бюро після того, як отримує запит від користувача (банку), перевіряє не тільки власну базу даних, а й автоматично направляє запит до інших бюро в рамках угоди про співпрацю щодо «Єдиної точки доступу». Основні переваги такої моделі на думку розробників, - це можливість порівняно швидкого запровадження, наявність юридичної бази, та порівняно невеликі потреби матеріальних та людських ресурсів. Запропонована схема може бути відображена таким чином:

Джерело: Робоча груп ФПМФУ з питань активізації взаємодії між банками та кредитними бюро , 2011

Поки що концепція активно обговорювалась зацікавленими особами з 2011 року, особливо між користувачами та бюро кредитних історій, але на практиці навіть пілотний проект між принаймні двома бюро поки що відсутній. Хоча переваги для користувачів, і загалом для розвитку ринку видаються очевидними, (конкуруючі) бюро на даний момент не поспішають співпрацювати в таких широких рамках. Тому в найближчому майбутньому потрібно розвивати та просувати інші механізми співпраці.

Оцінка: Хоча концепція обміну даними «Єдина точка доступу» - в принципі цікавий підхід для подолання фрагментації даних, учасники ринку, здається, не готові його використовувати. Тому потрібно визначити інші механізми розширення співпраці.

3.2 Розширення співпраці: подальші рекомендації

Можливо привітати ініціативи щодо співпраці, згадані в попередньому підрозділі, оскільки вони ілюструють той факт, що зацікавлені сторони розуміють проблеми системи збирання кредитних історій і готові їх вирішувати. Однак цих заходів буде недостатньо для того, щоб подолати фрагментацію даних та недостатність інформації в системі. Надалі ми надаємо ряд додаткових рекомендацій, що можуть сприяти подальшому розвитку бюро кредитних історій та більш ефективному обміну інформацією.

а) Розробка «Кодексу поведінки»

«Кодекс поведінки» як правило, включає загальноприйняті та визнані основні принципи відповідно до кращої міжнародної практики. Це в свою чергу може збільшити довіру до системи збирання кредитних історій, що зараз в Україні є недостатньою. Основна мета такого Кодексу – стимулювати бюро кредитних історій прийняти належні процедури щодо конфіденційності, достовірності та відповідної обробки даних відповідно до вимог Кодексу. Тому важливо не забувати про питання захисту споживачів. Зокрема варто включити положення щодо заборони використання неформальних/протиправних джерел інформації, що актуально в українських умовах.

Новостворена галузева асоціація може слугувати як платформа для всієї діяльності, пов'язаної з розробкою Кодексу поведінки. Вона буде проводити консультації в рамках фінансового сектору та з організаціями захисту прав споживачів, можливо з допомогою зовнішніх консультантів. Після прийняття Кодекс потрібно буде оприлюднити, а асоціація буде відповідати за моніторинг та контроль його виконання.

Практичні приклади таких кодексів є в різних країнах: наприклад в ПАР (Кодекс поведінки індустрії кредитної інформації розроблений Асоціацією бюро кредитних історій[5]), в Австралії (Кодекс поведінки для індустрії кредитної звітності[6]), а також в Італії, Гонконгу і інших країнах.

Як Кодекс поведінки може допомогти подолати проблеми? Спільні зусилля щодо Кодексу сприятимуть прозорості та довірі до системи збирання кредитних історій в Україні, що означає позитивні наслідки для сектору через збільшення повноти та якості даних.

Рекомендація: Основним завданням для новоствореної галузевої асоціації може стати розробка Кодексу поведінки, що міститиме загальноприйняті та визнані основні принципи збирання кредитної інформації.

б) Розробка огляду бюро кредитних історій

Фрагментація даних про систему бюро кредитних історій вже була згадана, як важлива проблема, в першу чергу для користувачів (банків). На даний момент відсутній прозорий та перевірений огляд ринку в цілому, тобто інформації, що зберігається в системі бюро кредитних історій.

[5] http://www.cba.co.za/cba/downloads/CBA%20-%20Code%20of%20Conduct.pdf

[6] www.privacy.gov.au/materials/types/download/9254/6787

Для того, щоб виправити цей недолік, першим кроком до збільшення прозорості може стати регулярний (місячний або квартальний) звіт про розвиток ринку бюро кредитних історій. Належний звіт може містити такі елементи:

- Ринкова частка/покриття та вік кредитних історій для кожного бюро а також загальні цифри.
- Рівень перекриття інформації для всіх бюро
- Середня частка успішних запитів (hit-rate) користувачів,
- Структура збереженої інформації у розрізі різних продуктів, сегментів (індивідуальні, малі та середні підприємства, корпоративні), негативні/позитивні історії

Окрім збирання регулярних звітів, відповідальна інституція повинна обов'язково контролювати якість отриманої інформації, зокрема вибіркові перевірки отримання дозволу клієнтів на передачу даних. Це може майже одразу призвести до покращення якості даних. Водночас, це дозволить користувачам краще розуміти ринок, і в кінці кінців сприятиме здоровій конкуренції між бюро та справедливому ціноутворенню на їхні продукти. Така звітність також може призвести до виходу з ринку бюро, що збирають неактуальну інформацію.

Хто повинен відповідати за регулярну звітність? На нашу думку, новостворена галузева асоціація може стати оптимальною платформою для такого об'єктивного огляду ринку, оскільки бюро зможуть самостійно організувати та просувати такий процес. Ця діяльність може проходити в тісній співпраці з регулятором, що може бути зацікавлений у такому огляді. Якщо асоціація буде не готова виконувати таке завдання, його на себе повинен взяти регулятор.

Рекомендація: Регулярна звітність у формі «огляду бюро кредитних історій» допоможе збільшити прозорість та якість даних. В кінці кінців це сприятиме кращому розумінню ринку користувачами та збільшить конкуренцію між бюро.

<u>в) Збільшення фінансової грамотності та кращі комунікації з громадськістю</u>

Ринок кредитної інформації в Україні досі розвивається і є порівняно новою складовою фінансового ринку. Таким чином, інформації про переваги формування кредитної історії для населення поки що порівняно мало. Крім того, через недостатню прозорість окремих учасників ринку довіра до системи в цілому залишається низькою, що можна розглядати як негативний зовнішній ефект. За рахунок поліпшення фінансової грамотності населення, особливо щодо ролі кредитних історій, галузева асоціація може поступово відновити довіру населення до системи, що створить переваги для всього сектору через кращу якість та більшу повноту даних.

Незалежна та незаангажована галузева асоціація може стати оптимальною платформою для інформаційних продуктів, наприклад брошур та памфлетів, а також використовувати публікації в ЗМІ та інші канали (наприклад освітні семінари) для комунікацій.

Взаємодія між суб'єктами кредитних історій (позичальниками) та бюро кредитних історій – це інша сфера, в якій асоціація могла б зіграти свою роль. За законом кожна особа має право отримати власну кредитну історію та повідомити бюро кредитних історій про можливі помилки. На практиці така взаємодія відбувається не часто і є досить складною, тому простіші форми повинні бути запроваджені на ринку (наприклад через електронну пошту/телефон). Це сфера, в якій асоціація може встановити єдині обов'язкові стандарти для своїх членів. Банки також могли б грати додаткову роль в цьому плані.

Рекомендація: Поліпшення фінансової грамотності населення щодо кредитних історій та переваг позитивної кредитної історії для доступу до кредитування повинне стати одним з основних напрямків роботи новоствореної галузевої асоціації.

д) Створення інших механізмів співпраці між бюро кредитних історій

В попередньому підрозділі розглядався механізм обміну даними «Єдина точка доступу» (ЄТД). Ця концепція спрямована на подолання фрагментації даних: зараз користувачі змушені отримувати дані з кількох бюро одночасно. Окрім додаткових витрат на інформацію з кількох бюро, кредитні звіти різних бюро можуть бути несумісні з внутрішніми системами банку. Тому банки змушені витрачати додаткові ресурси та/або час для обробки неоднорідної інформації, яку вони отримують з бюро.

Окрім концепції ЄТД, яка відлякує бюро через необхідність обміну (своїми власними) даними з конкурентами, є інші, не такі чутливі механізми співпраці між бюро. Зважаючи на додаткові витрати ресурсів користувачами через фрагментацію даних, зусилля для стандартизації та гармонізації обміну даними між бюро та користувачами можуть стати кроком в правильну сторону. Певний рівень стандартизації та гармонізації сприятиме обміну та передачі даних за рахунок зменшення необхідних ресурсів та витраченого часу. Технічно це можна реалізувати через розробку спільного «конектора» з гнучким інтерфейсом, що спростить передачу даних між бюро та банком. Це може збільшити зацікавленість до послуг бюро, і таким чином кількість користувачів. Кожне бюро буде надалі отримувати свої доходи залежно від власної здатності надавати актуальні дані на запит користувачів (hit rate).

Надалі бюро можуть також співпрацювати в окремих сферах розвитку послуг, таких як скоринг кредитних заявок. Схема скорингу, спільно розроблена бюро, дозволить бюро ефективно розділити витрати на розробку, і може мати переваги для кінцевого користувача.

Також дуже важливо обрати правильний час для такої співпраці. Поки що бюро швидко розширюють бази даних, тому зацікавленість з їхнього боку до такої ініціативи може бути недостатньою. Але ситуація може змінитись в середньостроковому плані, коли бази даних стануть більш насиченими, а конкурентні стимули стануть більш відчутними.

Рекомендація: В середньостроковому плані ініціативи щодо стандартизації та гармонізації обміну даними можуть сприяти подоланню фрагментації даних

4 Перспективи

Очевидно, що збирання кредитних історій далеке від досконалого. Однак не потрібно забувати про значні досягнення цього сектору. По-перше Україна має непогане і сучасне законодавство щодо бюро кредитних історій. По-друге, в країні є конкурентний ринок, на якому декілька приватних бюро конкурують за клієнтів. По-третє, більшість приватних бюро діють відповідально та готові працювати на покращенням ситуації.

Отже, в Україні наявні всі необхідні передумови для вдосконалення діяльності бюро кредитних історій. Ключовий елемент для такого вдосконалення – це співпраця між бюро. На нашу думку, створення галузевої асоціації стане стратегічним кроком, що дозволить подальший поступ сектору. Хоча асоціація повинна намагатись залучити якомога більше бюро, не обов'язково, що всі бюро приймали участь. Навпаки, обмеження участі в асоціації до бюро, що орієнтовані на реформи, спростить роботу асоціації, і не дозволить обструкцію важливих ініціатив з боку бюро з сумнівною бізнес-моделлю. Таким чином, асоціація одночасно сприятиме консолідації та вдосконаленню стандартів.

Перелік останніх Консультативних робіт

- До стійкої валютної політики, яка підтримує зростання в Україні, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі, Віталій Кравчук, консультативна робота РР 05, листопад 2012 року
- Вдосконалення системи функціонування бюро кредитних історій: основні рекомендації, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі, Віталій Кравчук, РР 04, травень 2012 року
- Зміни в торговельному режимі Росії та їх наслідки для України, Вероніка Мовчан та Рікардо Джуччі, консультативна робота РР 03, травень 2012 року
- Коригування цін на газ для розкриття економічного потенціалу України, Йорг Радеке, Рікардо Джуччі та Дмитро Науменко, консультативна робота РР 02, березень 2012 року
- Підвищення енергоефективності в Україні: зменшення регулювання та стимулювання енергозбереження, Франк Майсснер, Дмитро Науменко та Йорг Радеке, консультативна робота РР 01, січень 2012 року
- Кількісна оцінка варіантів регіональної інтеграції України: глибока та всеосяжна зона вільної торгівлі з ЄС чи митний союз з Росією, Білоруссю та Казахстаном, Вероніка Мовчан та Рікардо Джуччі, консультативна робота РР 05, листопад 2011 року
- Пропозиції щодо детінізації економіки України, Юрген Ерке, Олександра Бетлій, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі, консультативна робота РР 04, червень 2011 року
- Регулювання щодо нетрадиційного газу в ЄС: висновки для України, Франк Майсснер та Дмитро Науменко, консультативна робота РР 03, квітень 2011 року
- Банківський сектор в Україні: минулі події та майбутні виклики, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі, Сайрус де-ла Рубія та Віталій Кравчук, консультативна робота РР 02, березень 2011 року

Перелік останніх Аналітичних записок

- Як підвищувати тарифи на енергоносії в Україні? Міжнародний досвід реформування енергоринку в контексті соціального захисту, Йорг Радеке, Вольдемар Вальтер, аналітична записка 08, листопад 2012 року
- Криза в Єврозоні та її вплив на Україну, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, аналітична записка 07, листопад 2012 року
- Україна між двома регіональними інтеграційними блоками. Аналіз та рекомендації, Вероніка Мовчан, Рікардо Джуччі, Микола Риженков, аналітична записка 06, Липень 2012 року
- Український підхід до залучення ПІІ – Позитивні зміни, Йорг Радеке, Рікардо Джуччі, аналітична записка 05, Липень 2012 року
- Сповільнення економічного зростання. Аналіз та рекомендації щодо економічної політики, Роберт Кірхнер, Віталій Кравчук, Олександра Бетлій, Вероніка Мовчан, аналітична записка 04, Липень 2012 року
- Підняття цін на газ: міжнародний досвід і здобуті уроки, Дмитро Науменко, Йорг Радеке, аналітична записка 03, Травень 2012 року
- Соціально-економічні наслідки підвищення тарифів на газ, Олександра Бетлій, Йорг Радеке, аналітична записка 02, Травень 2012 року

Всі роботи є у відкритому доступі на сайті Німецької консультативної групи http://beratergruppe-ukraine.de/?content=publikationen/beraterpapiere (з питань отримання регулярної розсилки, контактуйте info@beratergruppe-ukraine.de) та на сайті Інституту економічних досліджень та політичних консультацій http://www.ier.com.ua/ua/arhives_papers.php (з питань, які виникають, звертайтесь до: institute@ier.kiev.ua)